

Obsah

Předmluva	17
Předmluva	19
Předmluva editorů	23

OBECNÁ ČÁST

1	Etika a komunikace v lékařské praxi (<i>H. Haškovcová</i>)	27
2	Význam komunikace v medicíně (<i>R. Ptáček</i>)	37
	Úvod	37
	Důležitost komunikace a její efekt	38
	Problémy v komunikaci mezi lékaři a pacienty	40
	Význam naslouchání	41
	Trénink komunikačních dovedností a jeho efekt	42
	Závěr	45
3	Důstojnost člověka v kontextu lékařství (<i>M. Munzarová</i>)	51
	Úvod	51
	Důstojnost a filozofie	51
	Postoje současných bioetiků	52
	Monoteistická náboženství	53
	Mezinárodní úmluvy a deklarace	54
	Dokumenty a doporučení Světové lékařské asociace (WMA)	55
4	Komunikační dovednosti v medicíně (<i>R. Ptáček</i>)	59
	Úvod	59
	Komunikační dovednosti v medicíně	59
	Rozhovor jako základní prostředek lékařské praxe	60
	Aktivní naslouchání jako součást rozhovoru	62
	Vedení rozhovoru v rámci lékařské konzultace	62
	Zjišťování zdravotní anamnézy jako specifická forma rozhovoru	65
	Podávání informací	67
	Sdělování nepříznivých zpráv	68
	Nekomunikativní pacient	69
	Závěr	69
5	Empatie, její význam a formy (<i>V. Linhartová</i>)	71
	Úvod	71
	Empatické chování ve zdravotnictví	72
	Empatie je „vidět a slyšet“	75
	Závěr	76

6	Etické normy a kodexy v medicíně (<i>M. Máca, R. Ptáček</i>)	79
	Úvod	79
	Etické normy a kodexy	79
	Etický kodex ČLK	80
	Etický kodex a zákon	82
	Další etické kodexy	84
	Závěr	86

OBOROVÁ ČÁST

7	Komunikace a etika v oboru vnitřního lékařství (<i>P. Bartůněk</i>)	89
	Úvod	89
	Pacient interního oddělení	90
	Specifický přístup v komunikaci	90
	Lékařská etika	91
8	Etika a komunikace v chirurgii (<i>P. Pafko</i>)	95
	Úvod	95
	Některé etické problémy v chirurgii	96
	Odmítnutí operace pacientem	98
	Chirurg a lékařská mlčenlivost	98
	Jak respektovat práva pacienta v terminálním stavu?	98
	Může chirurg odmítnout operaci, které se pacient domáhá?	99
	Svědci Jehovovi	99
	Zavádění nových operačních postupů	100
	Předoperační pohovor s nemocným a jeho blízkými	100
	Vztahy a komunikace s lékaři jiných specializací	101
	Vztahy a komunikace mezi chirurgy	101
	Přednosta chirurgického oddělení	102
	Stížnosti na práci chirurga	102
	Závěr	103
9	Komunikace a etika v gynekologii a porodnictví (<i>P. Křepelka</i>)	105
	Úvod	105
	Lidský plod	107
	Sociální stanovisko a osobnostní argument	109
	Gradualistický přístup	109
	Viabilita, porod a morální statut plodu	110
	Informovaný souhlas	111
10	Komunikace a etika v neurologii (<i>M. Bojar</i>)	117
	Úvod	117
	Komunikace a jednání s pacienty trpícími chorobami nervového a myoskeletálního systému a s jejich příbuznými	118
	Komunikace mezi lékaři, pracovníky ve zdravotnictví a dalšími odborníky, týkající se pacientů trpících chorobami nervového a myoskeletálního systému	122

	Bioetika a komunikace – limity péče o nemocné s nejzávažnějšími a nejčastějšími chorobami NS a MSS	124
11	Etické principy a profesionalita v psychiatrii (H. Papežová)	133
	Úvod	133
	Centrální etické a profesionální principy v psychiatrické péči	135
	Důležitá etická témata v psychiatrické praxi	137
	Etické a profesní zásady v terapeutickém a kolegiálním vztahu	138
	Odpovědnost ve výuce a supervizi psychiatrů v postgraduálním vzdělávání	139
12	Komunikace a etika v sexuologii (L. Janáčková, P. Weiss)	143
	Úvod	143
	Diagnostický rozhovor	143
	Příčiny dysfunkcí	145
	Diagnostika a terapie	145
	Porušení etického přístupu	147
	Etika komunikačních dovedností lékaře v oblasti sexuologie	148
13	Etika v pediatrii (I. Novák)	151
	Úvod	151
	Etické kodexy	151
	Dítě a zkoušení léků	155
14	Komunikace a etika v neonatologii (B. Zlatohlávková)	157
	Úvod	157
	Respekt k budoucí autonomii novorozence	157
	Princip beneficence a non-maleficence v neonatologii	159
	Princip spravedlnosti v neonatologii	160
	Donošení a lehce nezralí novorozenci	160
	Novorozenci vyžadující intenzivní péči	161
	Závěr	168
15	Etika a komunikace v onkologii (H. Stankušová)	171
	Úvod	171
	Sdělování onkologické diagnózy	172
	Psychosociální podpora pacienta v průběhu jeho nemoci	175
	Ukončení agresivní onkologické léčby	176
	Péče o umírající pacienty	177
16	Komunikace a etika v asistované reprodukci (L. Hansmanová, J. Dostál)	179
	Úvod	179
	Účelná komunikace	179
	Rozprava o asistované reprodukci	182
17	Komunikace a etika v lékařské genetice (V. Gregor)	187
	Úvod	187
	Genetická konzultace	187

	Etická problematika prenatální diagnostiky	188
	Prediktivní genetické testování	189
	Asistovaná reprodukce	190
	Dárcovství zárodečných buněk (oocytů, spermií)	190
	Preimplantační genetická diagnostika	191
	Genová terapie	192
18	Komunikace a etika v geriatrii (I. Holmerová)	193
	Úvod	193
	„Nová generace“ seniorů	193
	„Křehký“ pacient	194
19	Komunikace ve všeobecném praktickém lékařství (J. Mareš, S. Býma) ...	199
	Úvod	199
	Chyby v komunikaci s pacienty	200
	Nové trendy v komunikaci s pacienty	202
	Zjišťování kvality komunikace orientované na pacienta	204
	Specifika komunikace u všeobecných praktických lékařů	204
20	Komunikace a etika v urgentní medicíně (J. Šeblová)	209
	Charakteristika práce v přednemocniční fázi	209
	Komunikační toky v urgentní medicíně	210
	Komunikace při předávání pacienta ve zdravotnickém zařízení	212
	Záchranáři a média	213
	Komunikační techniky a základy krizové intervence	213
	Okruh etických dilemat v urgentní medicíně	215
	Aplikace práv pacienta do podmínek urgentní péče	216
	Etické problémy spojené s resuscitací	218
	Problematika hromadných neštěstí a třídění	219
21	Etika a komunikace v činnosti posudkových lékařů (L. Čeledová, R. Čevela)	221
	Kompetence lékařské posudkové služby	221
	Etika a posudkový lékař	222
	Etická argumentace – komunikace	224
	Závěr	224
22	Etika a komunikace v soudně znalecké praxi (J. Švarc)	227
	Úvod	227
	Znalecká odvětví	227
	Definice znalecké činnosti	227
	Privátní posudek – legální korupce znalců	228
	Hodnocení rozpoznávacích a ovládacích schopností	229
	Absence standardů v České republice	230
	Vzdělávání znalců	230
	Právní vzdělání znalců	230
	Hodnocení důkazů a řešení právních otázek	230
	Presumpce nemoci versus presumpce zdraví	231
	Vystoupení z role pomáhající profese	231

	Pokušení rozhodovat řízení	231
	Kazuistika	232
	Požadavek vyjadřovat se v kategoriích ANO/NE	232
	Revizní posudek	232
	Ústavní posudek	232
	Volba metod	233
	Způsob používání psychodiagnostických metod	233
	Zkušenost znalce, jeho ego a reflexe vlastních možností	233
	Odborné zaměření	233
	Problematika zdravotnické dokumentace	234
	Problém mlčenlivosti	235
	Zneužití důvěry k lékaři	235
	Odpovědnost znalce	235
	Psychologie vyšetření a výslechu	235
	Vyšetření dítěte	236
	Komunikace znalce a posuzovaného	236
	Poučení posuzovaného	236
	Povinnost spolupráce posuzovaného	236
	Pozorování duševního stavu v ústavu	237
23	Etika a komunikace v ošetrovatelství (D. Jurásková)	239
	Úvod	239
	Definice ošetrovatelství	239
	Etický kodex	239
	Etický kodex Mezinárodní rady sester (International Council of Nurses) akceptovaný Českou asociací sester	240
	Komunikace v ošetrovatelství	240
	Osobnost sestry	242
	Ochrana lidských práv v ošetrovatelství	242
	Etika a komunikace sestry s pacientem s bolestí	242
	Komunikace sestry s nemocným dítětem	243
	Komunikace s agresivním pacientem	243
	Etika a komunikace v geriatrickém ošetrovatelství	244
	Etický aspekt multikulturního ošetrovatelství	245
	Komunikace a etické otázky v paliativní péči	245
24	Komunikace a etika v klinické psychologii (R. Ptáček)	247
	Úvod	247
	Klinická psychologie v kontextu medicíny	247
	Etika a etické kodexy v klinické psychologii	248
	Etické principy v klinické psychologii	249
	Etická dilemata v psychologii	251
	Úvod do psychoterapie	255
	Průběh psychoterapie	255
	Ukončení psychoterapie	255
	Závěr	256

SPECIÁLNÍ ČÁST

25	Komunikace s osobami se zdravotním postižením – možné etické problémy (<i>J. Votava</i>)	261
	Pojem „osoba se zdravotním postižením“ (OZP), používání korektní terminologie	261
	Souvislost zdravotního postižení s lékařskými obory a dalšími zdravotnickými odbornostmi	262
	Mezinárodní organizace a dokumenty související s problematikou	264
	Organizace osob se zdravotním postižením	265
	Desatera pro lepší komunikaci	266
	Postoje lékařů a dalších zdravotníků při jednání s OZP	268
	Specifičnost komunikace u některých typů postižení	270
26	Komunikace a etika při jednání s osobami závislými na návykových látkách (<i>M. Miovský</i>)	273
	Úvod	273
	Mezioborovost a uživatelské skupiny a jejich důsledky pro komunikaci	273
	Specifika settingu komunikační situace s adiktologickým pacientem	276
	Komunikační strategie a intervence z hlediska vlivu návykové látky	281
27	Komunikace a etika s nemocnými s poruchami smyslů (<i>V. Linhartová</i>)	289
	Úvod	289
	Komunikace s nevidomými	291
	Komunikace s neslyšícími	296
	Komunikace s hluchoslepými pacienty	299
	Závěr	302
28	Etika a komunikace lékařů s pracovníky nelékařských oborů (<i>H. Haškovcová</i>)	305
29	Komunikace a etické problémy s VIP pacienty (<i>R. Honzák</i>)	313
	Úvod	313
	VIP syndrom	314
30	Jak komunikovat s nemocným lékařem (<i>H. Haškovcová</i>)	323
31	Interkulturní aspekty komunikace v medicíně (<i>J. Mareš</i>)	331
	Úvod	331
	Terminologické aspekty	331
	Zdroje nedorozumění a konfliktů	332
	Dva příklady rozdílů	334
	Předpoklady pro interkulturní komunikaci	337
	Nové požadavky na školství a zdravotnictví	341
	Pravidla pro jednání s příslušníky menšin	341
	Závěr	343

32	Komunikace versus rasismus v lékařské praxi (T. Kamín)	345
	Úvod	345
	Rasismus, jeho formy a oblasti výskytu	345
	Rasismus v medicíně?	347
	Jakou roli hrál rasismus při sterilizacích romských žen?	348
	Závěr	350
33	Genderová specifika lékařské komunikace (I. Smetáčková)	353
	Úvod	353
	Genderové uspořádání jako platforma komunikace	353
	Gender v lékařství	355
	Genderový rozměr v lékařské komunikaci	357
	Závěr	360
34	Komunikace s vážně nemocnými a umírajícími (E. Kalvínská)	363
	Úvod	363
	Specifická situace vážně nemocného či umírajícího a ošetřujícího personálu	363
	V čem spočívá spirituální péče	364
	Specifika komunikace při vážném onemocnění či umírání	366
	Možnosti jak zlepšovat současnou situaci	367
	Odebírání spirituální anamnézy	369
	Čemu je vhodné se v komunikaci s vážně nemocným či umírajícím vyhnout	370
	Jak o sebe pečovat	371
	Komunikace při sdělování nepříznivé prognózy	371
	Komunikace s pozůstalými při sdělování úmrtí pacienta	372
	Závěr	373
35	Komunikace s umírajícími a dlouhodobě nemocnými dětmi a jejich rodiči (J. Víchová)	375
	Úvod	375
	Komunikace s rodiči nemocných a umírajících dětí	375
	Pocit viny při onemocnění dítěte	376
	Snaha chránit dítě před špatnými zprávami	376
	Dopad špatné zprávy	377
	Rodičovská potřeba otevřené budoucnosti	377
	Komunikace o nemoci a smrti s dítětem	378
36	Komunikace s agresivním pacientem (J. Vevera)	381
	Úvod	381
	Bezpečí zdravotníka je prioritou	381
	Prostředí, ve kterém jednáme	381
	Deeskalace	384
	Agrese, která má charakter násilného nebo kriminálního chování	387
37	Komunikace s obětí trestného činu (L. Čírtková)	389
	Úvod	389

	Diferenciace obětí zločinu	389
	Komunikace zdravotníků s oběťmi zločinů	391
	Doporučení pro kontakt s oběťmi kriminality	393
38	Komunikace při mimořádných událostech (R. Ptáček)	397
	Úvod	397
	Základní pojmy	397
	Psychologická první pomoc	401
	Etické otázky	406
	Závěr	407
39	Etika ve vědě a výzkumu (V. Pačes)	411
	Úvod	411
	Etický kodex výzkumných pracovníků v Akademii věd České republiky	411
	Postup při řešení sporných etických otázek	414
40	Etika práce s laboratorními zvířaty (V. Sýkora)	415
	Úvod	415
	Biomedicínský výzkum	415
41	Etika versus ekonomika (P. Sláma)	419
	Úvod	419
	Modely zdravotnických systémů a jejich vliv na poskytovanou zdravotní péči	419
	Úhrady zdravotní péče – historie	420
	Úhrady zdravotní péče a motivace zdravotnických subjektů	421
	Výkonový způsob úhrady dle Seznamu výkonů	421
	Paušální způsoby úhrad	422
	Platba za případ hospitalizace – DRG	423
	Ostatní ovlivňující faktory	424
	Vliv šedé ekonomiky	425
42	Komunikace s médii (J. Hořejší)	427
	Úvod	427
	Média odborná – víme vždy, co čteme?	427
	Média všeobecná – veřejný prostor a my	430
	Jak, kdy a proč (ne)komunikovat s novináři	433
43	Jsou lékaři 21. století vázáni Hippokratovou přísahou? (L. Hlaváčková)	439
	Jak odpovědět závěrem na otázku položenou v názvu kapitoly?	442
44	Etická komise České lékařské komory (H. Stehlíková)	443
45	Právní aspekty komunikace v lékařské praxi (J. Mach, E. Prošková)	447
	S pacientem nelze nekomunikovat	447
	Vizita a komunikace	449
	Kdo, kdy a kde má s pacientem komunikovat	450
	Informovaný souhlas a informovaný nesouhlas	452

	Komunikace s nezletilým pacientem a jeho zákonnými zástupci	455
	Komunikace s nevléčitelně nemocnými	457
	Komunikace s osobami blízkými pacientovi	458
	Komunikace v případě léčby a hospitalizace bez souhlasu pacienta	460
	Telefonická komunikace s pacientem a jeho blízkými	461
	Komunikace mezi lékaři v lékařském týmu a při navazující zdravotní péči	462
	Komunikace lékaře, zdravotní sestry, porodní asistentky a dalších zdravotníků	464
	Právní odpovědnost v souvislosti s komunikací v lékařské praxi	466
	Občanskoprávní odpovědnost – náhrada škody a právo na ochranu osobnosti v souvislosti s komunikací	468
	Závěr	469
46	Právní souvislosti	
	Lékařská etika – právní aspekty (J. Mach)	471
	Etika v medicíně má svůj právní základ	471
	Iatropatogenie	473
	Trestní odpovědnost ve zdravotnictví a etika	473
	Ochrana osobnosti a etika	475
	Pracovněprávní odpovědnost zdravotníků a etika výkonu zdravotnického povolání	476
	Správní odpovědnost zdravotnického zařízení a etické jednání s pacienty	477
	Disciplinární odpovědnost lékařů, zubních lékařů a farmaceutů a etika ...	477
	Etika výkonu nelékařských zdravotnických povolání z právního pohledu	478
47	Burnout syndrom jako důsledek komunikačního přetížení lékařů a zdravotníků (R. Ptáček)	481
	Úvod	481
	Příznaky a příčiny	481
	Závěr	485
48	Etika a kritické stavy (J. Drábková)	487
	Téma a jeho základní pojmy	487
	Bioetika kritických stavů a její zásady	490
	Eutanazie	490
	Základní zásady bioetiky a jejich pojetí u kritických stavů	491
	Přání a rozhodnutí pro dobu budoucí	493
	Etické pojmy života a tanatologie	493
	Etika informací v urgentní a v intenzivní medicíně a péči	494
	DNR – do-not-resuscitate (order), DNAR (do-not-attempt resuscitation) ...	495
	Nezahájení nebo ukončení, odnětí léčby, podporující nebo nahrazující v intenzivní medicíně základní životní funkce	496
	Omezovací prostředky	498
	Výzkum s tématy kritických stavů	498
	Závěr	499

49 Informovaný souhlas z pohledu etiky (M. Máca) 503

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Norimberský kodex 509
Příloha 2 – Evropská charta lékařské etiky 510
Příloha 3 – Stavovský předpis č. 10 České lékařské komory 512

Seznam zkratk 515

Jmenný rejstřík 517

Věcný rejstřík 519

Souhrn 527

Summary 528